

Türkçe Kişi Zamirlerinin Bazı Dil ve Lehçelerdeki Kişi Zamirleriyle Karşılaştırılması

Necati Ağırlioğlu¹

Kübra Akçan²

Öz

Dillerin en önemli unsurlarından biri kişi zamirleridir. Diller arasında zamirlerin ortaklığı veya benzerliği, diller arasındaki akrabalığı ve dil ailelerini belirlemede çok temel bir parametredir. Bu çalışmada, önce Eski Türkçe ve Modern Türkçedeki yalın hâl (nominatif) kişi zamirleri ile 30 Türk lehçesindeki kişi zamirleri belirlenmiş ve birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Daha sonra Türkiye Türkçesindeki kişi zamirleri ile farklı dil ailelerinden ve farklı coğrafyalardan seçilmiş Türkçe dahil 54 dil ve lehçedeki kişi zamirleri belirlenmiş ve birbirleriyle ses ve şekil yönünden karşılaştırılmıştır. Türkiye Türkçesindeki ve incelenen Türk lehçelerindeki kişi zamirlerinin tamamıyla ortak olduğu görülmüştür. Ayrıca Türkçedeki kişi zamirleri ile diğer dil ve lehçelerdeki zamirler arasında ses ve yapı bakımından benzer, hatta ortak zamirler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kişi Zamiri, Türkçe, Diğer Diller ve Lehçeleri, Eski Türkçe, Türk Lehçeleri.

Atif için: / Please Cite As:

Ağırlioğlu, N., & Akçan, K. (2025). Türkçe kişi zamirlerinin bazı dil ve lehçelerdeki kişi zamirleriyle karşılaştırılması. *Journal of Turkic Civilization Studies*, 6(1), 1-25.

Geliş Tarihi / Received Date: 19.12.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 01.03.2025

¹ Prof. Dr., Antalya Bilim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Antalya/Türkiye, necati.agirlioglu@antalya.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5336-9202

² Öğr. Gör., Antalya Bilim Üniversitesi, Rektörlük, Antalya/Türkiye, kubra.akcan@antalya.edu.tr

ORCID: 0009-0004-2750-6965

Comparison of Turkish Personal Pronouns with Personal Pronouns in Some Languages and Dialects

Abstract

One of the most important elements of languages is personal pronouns. The commonality or similarity of pronouns across languages is a very fundamental parameter in determining the kinship between languages and language families. In this study, first the nominative personal pronouns in Old Turkish and Modern Turkish and 30 Turkish dialect personal pronouns were determined and compared with each other. Personal pronouns in Turkey Turkish and personal pronouns in 54 languages and dialects, including Turkish, selected from different language families and different geographies, were determined and compared with each other in terms of sound and form. It has been observed that the personal pronouns in Turkish and the Turkish dialects examined are completely common. In addition, it has been determined that there are similar and even common pronouns in terms of sound and structure between personal pronouns in Turkish and pronouns in some other languages.

Key Words: Personal pronouns, Turkey Turkish, Old Turkish, Turkish Dialects, Other languages, Turkish.

GİRİŞ

Dillerin en önemli unsurlarından biri kişi zamirleridir. Diller arasında zamirlerin ortaklığı veya benzerliği, diller arasındaki akrabalığı ve dil ailelerini belirlemede çok temel bir parametredir.

iller tarih boyunca sabit olmayıp zamana ve mekâna bağlı olarak değişmişlerdir. Bir dilin en önemli unsurlarından biri, zamirlerin varlığı ve kullanımıdır. Dil bilgisinde zamir, daha önce adı geçen bir varlığın yerini tutan kelime olarak tanımlanır (Ayverdi, 2005; Banguoğlu,2019). Zamirler tekrarları en aza indirirler. Diğer bütün dillerde olduğu gibi Türkçe de kişi, işaret, ilgi, soru ve belirsizlik zamirlerine sahiptir (Kültür Bakanlığı,1991; Kaşgarlı, 2007).

Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Zamirlerle ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Eski Türkçe ile Kazak, Kırgız, Türkiye Türkçesi, Başkurt, Özbek, Uygur ve Tuva lehçelerindeki kişi zamirleri Mrowicki (Mrowicki, 2003) tarafından incelenmiştir. Türkçede, Zülfikar (2023) zamirlerle ilgili bazı yeni gelişmeleri ortaya koymuştur. Hami-Sami dil ailesinden

Türkçe Kişi Zamirlerinin Bazı Dil ve Lehçelerdeki Kişi Zamirleriyle Karşılaştırılması

olan Arapçanın zamirleri ile Hint-Avrupa dil ailesine bağlı İngilizce karşılıkları başka bir yayında karşılaştırılmıştır (Deliçay ve Kuzay, 2014). Arapça, İngilizce ve İspanyolcadaki zamirler diğer bir çalışmada araştırılmıştır (Al-Jarrah ve diğerleri, 2020). İngilizce kişi zamirleri ile bir dildeki zamirler arasında bir kısım benzerlikler tespit edilmeye çalışılmıştır (Satwika ve diğerleri, 2016).

Ortak coğrafyada konuşulan dillerin zamanla birbirlerinden etkilendiklerini gösteren bir çalışma Farsça “men” zamiri ile Türkçe “men” (ben) zamiri arasındaki değişimler incelenerek yapılmıştır. (Kızılözen, 2019). Başka bir çalışmada Eski Türkçede zamirler değerlendirilmiştir (Gabain, 2013).

Babaev (2009)’in makalesinde, uzun vadeli dil bağlantısını konu alan çalışmalarda kişi zamirleri genel çerçevede karşılaştırılmıştır. Babaev, daha önce çeşitli büyük aileler için hazırlanan kişi zamiri tablosuna yeni büyük ailelerin kişi zamirlerini de ekleyerek tabloyu genişletmiştir.

Bunun yanı sıra dünya literatüründe diller ve kökenleri hakkında birçok araştırma yapılmaktadır. Bununla ilgili Nichols ve Peterson uzun yıllardır süren mukayeseli çalışmaları örnek gösterilebilir. Bu çalışmalarda, pek çok dünya dilinde, zamirlerin seslerinde bazı önemli benzerlikler vardır. M-T kalıbı veya kuralı olan bu dillerde, birinci tekil şahıs zamiri veya zamir eki *m* veya *m* benzeri bir ünsüze (kısaltması 'M') ve ikinci tekil şahıs zamiri veya eki *t* veya *t* benzeri bir ünsüze (kısaltması 'T') sahiptir. (Nichols and Peterson, 2001; Nichols and Peterson, 2013).

Farsça ile Azerbaycan Türkçesi ve İngilizce üzerinde bazı çalışmalar yapılmıştır (Haghnazari , 2013).

Son yapılan çalışmaların birinde, dijital teknoloji çağında bütün dillerin Nostratik (Nostratic: Bizim İnsanın) dil ailesi ve Monogenetik (Mongenetic: Tek bir kaynak) dil teorilerine doğru birleşmekte oldukları belirlenmiştir. Bu durumun kutsal kitapların tekliline doğru ilerlediği ifade edilmiştir (Tokaeva ve Abdulvakhabova, 2023).

Demirci (2014) Türkçe zamirler hakkında bazı açıklamalar yapmıştır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda Türkçe ve diğer dil ve lehçelerin yalın hâldeki kişi zamirlerinin bir bütün olarak karşılaştırıldığına rastlanmamıştır.

Bu çalışmada, Türkçedeki ve farklı dil ailelerinde bulunan ve farklı coğrafyalarda konuşulan pek çok dil ve lehçedeki kişi zamirleri genel olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada, çeşitli dil ve lehçelerde bulunan yalın hâldeki (nominatif) kişi zamirleri toplanmış ve zamirler esas alınarak incelemeler yapılmıştır. Türkçede kişi zamirleri “ben, sen, o, biz, siz, onlar” dır. Bu zamirler bütün Türk lehçelerinde ortaktır. Ayrıca Türkiye Türkçesinde 2. tekil için resmî olarak siz de kullanılır. Bu yazıda, Tarihî ve Modern Türk lehçeleriyle diğer dillerdeki kişi zamirlerinin Türkiye Türkçesindekilerle ses ve şekli bakımından benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Diğer dillerdeki kişi zamirlerinin Türkiye Türkçesindekilerle ses ve şekli bakımından benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Dil ailelerinin sınıflandırılmasında farklılıklar (Nostratik ve Avrasyatik gibi) olduğundan ve bu konuda dilbilimciler tarafından henüz bir birlik sağlanmadığından bu çalışmada Türkiye Türkçesi esas alınıp diğer coğrafyalardaki zamirler tarihî sıralamaları da dikkate alınarak incelenmiştir. Makalenin yayımlanma sürecinde hakemlerden gelen düzeltme doğrultusunda çalışmada Türk lehçeleri için “Kıpçak Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Kazak Türkçesi vb.” şeklindeki kullanımı tercih edilmiştir. Türkiye Türkçesi için de lehçelerle mukayesede “Türkiye Türkçesi”; diğer dillerle mukayesede “Türkçe” şeklinde yazımı tercih edilmiştir.

Türk Lehçelerinde Kişi Zamirleri

Eski Türkçe Dönemi

Diller arasında ses, dil bilgisi ve yapı bakımından bazı benzerlikler hatta ortak kelimeler olabilir. Ana Altaycadan ayrılan **Türkçe**, zamanla Sümerce ile aynı dönemlerde gelişir ve bu döneme **En Eski Türkçe** adı verilir. Daha sonra Türkçenin tarih içindeki 7 evresi şu şekilde sıralanır: 1. İlk Türkçe, 2. Ana Bulgarca, 3. Ana Türkçe, 4. Eski Türkçe, 5. Orta Türkçe, 6.Yeni Türkçe ve 7. Çağdaş Türkçe (Bozkurt, 2002).

Eski Türkçe ile Türkiye Türkçesi yalın hâl (nominatif) kişi zamirleri (Bozkurt, 2002) karşılaştırılmak üzere tablo 1’de gösterilmiştir. Bu tabloda sam.: samimi ve res.: resmî zamirleri açıklamak için kullanılmıştır.

Tablo 1. Eski Türkçe ve Türkiye Türkçesindeki Kişi Zamirleri

	Eski Türkçe Zamir		Türkiye Türkçesi Zamir	
	Tekil	Çoğul	Tekil	Çoğul
1.	man	biz	ben	biz
2.	san (sam.)	siz	sen (sam.)	siz
2.	siz (res.)	-	siz (res.)	-
3.	ol	olar	o	onlar

Tabloda görüldüğü gibi Eski Türkçede 1. tekil ilk harfi ‘m’ iken bu harf çok yakın bir ses getiren ‘b’ olmuş. Üçüncü tekil şahısta ‘ol’ iken bu Modern Türkiye Türkçesinde ‘o’ olmuş. Bunların çoğulu ise Eski Türkçede ‘olar’ iken Modern Türkiye Türkçesinde ‘onlar’ olmuştur. Diğer kişi zamirleri aynıdır.

Orta Türkçe Dönemi

Orta Türkçe Döneminde, Türkiye’de Eski Anadolu Türkçesi konuşulur ve yazılır. Orta Asya’da ise Orta Türkçe döneminde ilk yazılan dil Karahanlı Türkçesidir. Onu Harezmi Türkçesi ve Çağatay Türkçesi izleyecektir. Kıpçak Türkçesi Türk dilinin Kuzey kolundandır ve Kıpçaklar ve Türkmenler tarafından kullanılmıştır. Kıpçak Türkçesi Kırım civarında gelişmiş ve onun bir kolu Mısır’da devam etmiştir. Orta Türkçe dönemi için bazı lehçelerin kişi zamirleri tablo 2’de değerlendirilmiştir (Bozkurt, 2002). Tabloda görüldüğü gibi Eski Anadolu Türkçesi, Kıpçak Türkçesi Çağatay Türkçesi ve Karahanlı Türkçesinde kişi zamirleri ortakdır.

Tablo 2. Orta Türkçe Dönemi Kişi Zamirleri

Diller	1.tekil	2.tekil	3.tekil	1.çoğul	2.çoğul	3.çoğul
Eski Anadolu Türkçesi	ben	sen	ol	biz	siz	onlar
Kıpçak Türkçesi	men	sen	ol	biz	siz	anlar
Çağatay Türkçesi	men	sen	ol	biz	siz	alar
Karahanlı Türkçesi	men	sen	ol	biz	siz	olar

Modern Türkçe Dönemi

Modern Türk lehçeleri bugünkü Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan devletlerinde ve bunların yakın çevresindeki topraklarda konuşulmaktadır. Ayrıca Başkurdistan, Tataristan, Yakutistan ve Tuva gibi bölgelerde ve Rusya Federasyonu’na bağlı

topraklarda yaşayan önemli Türk toplulukları vardır. Bu 11 bölgede Türk dilinin lehçeleri konuşulmaktadır (Kültür Bakanlığı, 1991; Bozkurt, 2002).

Türkiye Türkçesindeki şahıs zamirleri 10 farklı Türk lehçesindekilerle karşılaştırılmak üzere tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye Türkçesindeki ve Diğer Türk Lehçelerindeki Kişi Zamirleri

Zamir	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Türkmen Türkçesi	Özbek Türkçesi	Uygur Türkçesi	Başkı Türkçesi	Tatar Türkçesi	Kazak Türkçesi	Kırğız Türkçesi	Yakut Türkçesi	Tuva Türkçesi
1. tekil	<u>ben</u>	<u>mən</u>	<u>men</u>	<u>men</u>	<u>men</u>	<u>min</u>	<u>min</u>	<u>men</u>	<u>men</u>	<u>min</u>	men
2.tekil (sam.)	<u>sen</u>	<u>sən</u>	<u>sen</u>	<u>sen</u>	<u>sen</u>	<u>hin</u>	<u>sin</u>	<u>sen</u>	<u>sen</u>	<u>en</u>	sen
2.tekil (res.)	<u>siz</u>	<u>siz</u>	<u>siz</u>	<u>siz</u>	siz/sili	<u>hež</u>	<u>sez</u>	<u>siz</u>	<u>siz</u>	<u>en</u>	siler
3.tekil	<u>o</u>	<u>o</u>	<u>ol</u>	<u>u</u>	<u>u</u>	<u>ul</u>	<u>ul</u>	<u>ol</u>	<u>al</u>	<u>kini</u>	ol
1. çoğul	<u>biz</u>	<u>biz</u>	<u>biz</u>	<u>biz</u>	<u>biz</u>	<u>bež</u>	<u>bez</u>	<u>biz</u>	<u>biz</u>	<u>bihigi</u>	bis (ter)
2.çoğul (sam.)	<u>siz</u>	<u>siz</u>	<u>siz</u>	<u>senlar</u>	siler / sénler	<u>hež</u>	<u>sez</u>	<u>sender</u>	<u>siler</u>	<u>ehigi</u>	siler
2.çoğul (res.)								sizder	<u>sizder</u>		silerler
3.çoğul	onlar	onlar	olar	ular	ular	ular	alar/ ular	olar	alar	kiniler	olar

Türkiye Türkçesinde 1. tekil zamir ‘b’ ile başlarken diğer on lehçede bu zamir ‘m’ ile başlamaktadır. Birinci tekil zamirin ikinci harfi çoğunlukla ‘e’, bazen ‘i’, bir yerde de ‘a’ olmuş; İkinci tekil samimi zamirin birinci harfi çoğunlukla ‘s’ olmuştur. Bir yerde ‘h’ olmuştur. Üçüncü harfler hepsinde ‘n’ dir. İkinci harfi çoğunlukla ‘e’, bazen ‘i’ bir yerde de a olmuş. 2. tekil resmî zamir hemen hemen hepsinde ‘siz’ olmuştur. Üçüncü tekil zamirler ‘o’ veya ‘u’ ile başlamaktadır Bazı yerlerde bu ilk harfin yanına ‘l’ harfi gelmektedir Bu durum Eski Türkçe ile de uyum hâlinindedir. Çoğul zamirler ise birbirine çok benzemektedir. Bu 11 lehçenin içinde zamirleri biraz diğerlerinden farklı olan Yakut lehçesidir. Bütün bu 11 lehçede şahıs zamirleri karşılaştırıldığında bunların tamamen birbirlerine benzediği ve zaman içinde bazılarında hafif bir ses değişikliği olduğu görülmektedir.

Diğer Modern Dönem Türk Lehçeleri

Yukarıda bahsedilen bölgelerden başka topraklarda da Türk lehçeleri konuşulmaktadır. Gagavuz Türkçesi Oğuz lehçelerinden olup genellikle Moldovya Cumhuriyeti'nde konuşulmaktadır. Horasan Türkleri daha çok Bocnurd, Nişabur, Deregez, Kuçan, Meşed illerinde yayılmıştır. Salarlar Köknar Gölünün güney doğusundaki dağlık bölgede yaşarlar. Uygurların büyük bir kısmı Çin Halk Cumhuriyetinin Özerk Uygur bölgesinde otururlar. Sarı Uygurlar, Doğu Türkistan'ın doğusunda Kansu eyaletinin güneye doğru uzanan bozkır ve dağlık alanlarında otururlar. Karakalpak Türkçesi özerk Karakalpak Cumhuriyetinde yaşayan Karakalpakların dilidir. Karaylar (Karaimler) Kırımdan Polonya'ya, Litvanya-Rusya sınırına kadar geniş alanlara yayılmışlardır. Nogay Türkçesi çoğunlukla özerk Karaçay- Çerkez yönetiminin Stavropol bölgesinde konuşulur. Karaçay- Balkarlar, Özerk Karaçay- Çerkez bölgesinin kuzeyinde yaşarlar. Kumuklar Özerk Dağıstan Cumhuriyetinde otururlar. Tuvin Cumhuriyeti, Moğol Cumhuriyetinin kuzeybatısındadır. Doğu Sibirya'nın güneyinde yaşayan Hakaslar, Türk boylarındandır. Şorlar, Altay Dağlarının kuzey eteklerinde yaşarlar. Kumandılar, Biya ırmağının sağ kıyısında ve Lebed Irmağının kaynağından Balıksu yöresine kadar olan bölgede otururlar. Güney Sibirya Türk halkları arasında en doğuda oturanlar Türklerdir. Halaçlar Tahran'ın 200 kilometre güneyine düşen Kum ve Arak şehirleri dolaylarında yaşarlar. Çuvaşlar ise Rusya'nın Özerk Çuvaşeli Cumhuriyetindedirler (Bozkurt, 2002). Bu bölgelerde konuşulan 17 Türk lehçesinin kişi zamirleri tablo 4'te verilmiştir. Sarı Uygurca Türkçesinde diğerlerinden farklı sayılabilecek zamirler vardır. Fakat Çuvaş Türkçesi zamirleri diğer dillerden ayrılmaktadır. Bu bölgelerden başka diğer bazı bölgelerdeki alanlarda da Türk lehçeleri konuşulmaktadır.

Tablo 4. Rusya'da Konuşulan Bazı Türk Lehçelerinin Kişi Zamirleri

Türk Lehçeleri	Tekil			Çoğul		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.
Gagavuz Türkçesi	ben	sen	o	biz	siz	onnar
Horasan Türkçesi	men	sen	o	biz	siz	ola
Salar Türkçesi	men	sen	o	pise	sele	ullar
Yeni Uygur Türkçesi	men	sen	u	biz	siler	ular
Sarı Uygur Türkçesi	men	sen	kol	tız/mız	siler	kolar
Karakalpak Türkçesi	men	sen	ol	biz	siz	olar
Karay Türkçesi	men	sen	ol	biz	siz	alar

Nogay Türkçesi	men	sen	ol	biz	siz	olar
Karaçay ve Balkar Türkçesi	men	sen	ol	bis	siz	ala
Kumuk Türkçesi	men	sen	ol	biz	siz	olar
Tuvin Türkçesi	men	sen	ol	bis	siler	olar
Hakas Türkçesi	min	sin	ol	pis	siler	olar
Şor Türkçesi	men	sen	ol	pisler	siler	ılar
Kumandı Türkçesi	men	sen	ol	bis	siler	olor
Karagas Türkçesi	min	sin	ol	pis	sis	alar
Halaç Türkçesi	men	sen	ol	biz	siz	onlar
Çuvaş Türkçesi	epe	esi	val	epir	esir	vesem

Kafkas Dillerinde Zamirler

Kafkas bölgesi dillerinde Abhazlar, Çerkeşler, Çeçenler gibi bazı topluluklar yaşar. Bu topluluk dillerinden Abhazca ve Çeçence dillerinde kullanılan şahıs zamirleri Türkiye Türkçesindekilerle karşılaştırmalı olarak tablo 5' te verilmiştir. Çeçen dilinde 14 farklı zamir vardır. Bunlar bazı şahıslarda hem eril (m), hem dişil (f) hem de nötr (n) olabilmektedir. Bu iki Kafkas dilindeki zamirlerin Türkçenin kişi zamirleri ile bir benzerliklerinin olmadığı tablodan görülmektedir.

Eski Dillerde Kişi Zamirleri

Sümercede Kişi Zamirleri

Sümercede kişi zamirlerinde 3 kişi ve 2 durum vardır. Fiilin öznesi ve nesnesi üzerinde eklerle belirtildiği için seyrek görülürler. Yalnızca insanlar için kullanılırlar ancak işaret zamirleri insan olmayanlar için üçüncü şahıs zamiri olarak kullanılabilir. Esas olarak vurgu işlevi görürler. Temel formları tablo 6'da gösterilmektedir. İzole diller grubunda olan Sümercede çoğul kişi zamirleri henüz doğrulanmamıştır.

Tablo 5. Kafkas Dillerinden Abhazca ve Çeçencede Kişi Zamirleri

Zamir	Türkçe	Abhazca	Çeçence
1. tekil	ben	sara uara (m)	Yul tiettie (m)
2. tekil	sen	bara (f)	tettia (f) tuttu (n)
3.tekil	o	yara (m) lara (f)	khii-lama (m) khii-lamala (f)

Türkçe Kişi Zamirlerinin Bazı Dil ve Lehçelerdeki Kişi Zamirleriyle Karşılaştırılması

1.çoğul	biz	yara (n) hara	khii-chamo (n) My tietie (m)
2.çoğul	siz	suara	teta (f) tutiu (n) khii-lash (m)
3.çoğul	onlar	dara	khii-lasha (f) khii-lashi (n)

Tablo 6. Sümercede Kişi Zamirleri

Zamir	Tekil	Çoğul
1. şahıs	ğe	Doğrulanmamış
2. Şahıs	ze	Doğrulanmamış
3. Şahıs	ane	Doğrulanmamış

Tamil Dilinde Kişi Zamirleri

Dünyada konuşulan eski dillerden Tamilcenin kişi zamirleri tablo 7’de gösterilmiştir. Bugün de kullanılan Tamil dilinde 20 adet zamir vardır. Hâlbuki bu rakam Türkiye Türkçesinde 6’dır. Tamilcede 1. tekil zamiri dışında diğer zamirlerde samimi ve resmî ayrımları yapılmaktadır. 3. tekilde ise eril (m), dişil (f) ve nötr (yansız) (n) ler için farklı zamirler bulunmaktadır. Bunlardan başka çoğu zamirlerde uzak ve yakın ayrımları yapılmaktadır. Bir de 1. çoğul zamirde dinleyen dâhil veya dinleyen dâhil olmayan iki farklı zamir söylenişi bulunmaktadır. Tabloda görüldüğü gibi Dravid dilleri ailesinden olan Tamilcede ve Türkçedeki kişi zamirleri arasında benzerlik bulunmamaktadır.

Tablo 7. Tamil Dilinde Kişi Zamirleri

Zamir	Tamilce	Türkçe
1. 1.tekil	Nan	ben
2. 2. Tekil	Ni	sen
	Ningal	
Samimi, (m)	Uzak	o
	Yakın	
3. 3. Tekil	Aval	
Samimi, (f)	İval	
	Yakın	
Resmî, (n)	Uzak	Avar

		Yakın	İvar	
	En resmî, (n)	Uzak	avargal	
		Yakın	ivergal	
	İnsan olmayan	Uzak	Athu	
		Yakın	İthu	
1. 1.çoğul	Dinleyen dahil		nangal	biz
	Dinleyen dahil değil		Nam	
2. 2.çoğul	3.		Ningal	siz
	İnsan	Uzak	avargal	onlar
		Yakın	ivergal	
4. 3.çoğul		Uzak	Aval	
	İnsan olmayan	Yakın	İval	

Litvancada Kişi Zamirleri

Dünyada kullanılan en eski dillerden biri de Litvancadır. Litvancada kişi zamirleri tablo 8’de görüldüğü gibi *aš* (ben), *tu* (sen) *jis, ji* (o) e. Tablodan görüldüğü gibi Litvancada tekil, ikil ve çoğul şeklinde üç farklı zamir vardır. Ayrıca, bunlardan 1. ve 2. tekil kişi zamirleri dışındakiler eril ve dişil şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Böylece Litvancada 14 farklı zamir türü söz konusudur. Hint-Avrupa dil ailesine giren Litvanca zamirler ile Türkçe zamirler arasında sayı, ses ve yapı bakımından bir benzerlik olmadığı tablo 8’den görülmektedir.

Tablo 8. Litvancada kişi zamirleri

	Zamir	Litvanca	Türkçe
Tekil	1. Kişi	aš	ben
	2. Kişi	tu	sen
	3. Kişi	jis, ji	o
İkil	Eril	mudu	
	Dişil	Mudvi	
	1. Kişi	Judu	
	2. Kişi	judvi	
	3. Kişi	juodu veya jiedu	
	Dişil	jiedvi	
Çoğul	1. Kişi	mes	biz
	2. Kişi	jūs	siz
	3. Kişi	jie	Onlar
	Dişil	jos	

Diğer Bazı Eski Dillerde Şahıs Zamirleri

Diğer eski dillerden olan Sanskritçe, Baskça, İzlandaca ve İrlandacadaki zamirler tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9. Sanskritçe, Baskça, İzlandaca ve İrlandacada Zamirler

Zamir	Türkçe	Sanskritçe	Baskça	İzlandaca	İrlandaca
1. tekil	ben	Nan	nî	eg	Me
2. tekil	sen	Ni	hi, zu	tu (samimi) tu (resmî)	Tu
3.tekil	o	Avar	hura, bera	hann hun	se (m) si (f)
1.çoğul	biz		gu	vid	-
2.çoğul	siz		zuek	tu	Sinn
3.çoğul	onlar		haiek	peir	Siad

Tabloda eril zamir “m” ile dişil zamir “f” ile belirtilmiştir. Unutulan diller arasında olan Sanskritçe Hint-Avrupa dil ailesine, Baskça izole dil grubuna girmektedir. Sanskritçede sadece 1., 2. ve 3. tekil zamirleri mevcuttur; çoğul zamirleri bilinmemektedir. İzlandacada samimi ve resmî iki adet 2. tekil kişi zamiri vardır. İrlandacada 3. tekil eril veya dişil olabilmektedir, fakat 1.çoğul bulunmamaktadır. İzlanda ve İrlandacada 1. ve 2. tekil zamirler ile 3. çoğul zamir Türkiye Türkçesi zamirlerine ses bakımından benzemektedir. Sanskritçe ve Baskça zamirleri ile Türkiye Türkçesi zamirleri arasında pek benzerlik bulunmamaktadır. Bununla beraber İzlanda ve İrlanda dillerinde 1. ve 2. tekil kişi zamirlerinde benzerlik bulunmaktadır. Hint-Avrupa dil ailesi içinde olan İrlandacada 2. çoğul şahıslarda bazı harfler Türkçedekilerle ortaktır.

Afro-Asya Dillerinde Kişi Zamirleri

Afrika ve Asya bölgelerinin bir kısmında kullanılan Afro-Asyatik dillerin diğer bir adı Hami-Sami dilleridir. Bu dil ailesine Arapça ve İbranice gibi semitik diller, Somalice, Aramice ve Akadca gibi diğer diller girer.

Arapçada Kişi Zamirleri

Hami-Sami dil grubundan biri olan Arapçada, zamirler 1 kişi (tekil), 2 kişi (îkil) veya ikiden çok (çoğul) şeklindedir. Ayrıca 2. tekil ve çoğul ile 3. tekil ve çoğul zamirler de kendi aralarında eril (m) ve dişil (f) diye ayrılırlar. Böylece

tablo 10’da görüldüğü gibi Arapçada 14 zamir bulunur. Arapçadaki zamirlerle Türkiye Türkçesindeki zamirler arasında 1. ve 2. tekil zamirlerindeki ses benzerliğinden başka bir benzerlik görülmemektedir.

Tablo 10. Arapçada Kişi Zamirleri

Zamir	Tekil	İkil	Çoğul
1.	ene (ben)	-	nahbu (biz)
2.	(m) ente (sen)	entuma (ikiniz)	entum (siz)
	(f) enti (sen)	entuma (ikiniz)	entunne (siz)
3.	(m) hüve (o)	huma (ikisi)	hum (onlar)
	(f) hiye (o)	huma (ikisi)	hunne (onlar)

Ugarit Dilinde Kişi Zamirler

Bu dil ailesi içinde Ugarit dili de vardır. Ugaritçe kişi zamirleri tablo 11’de gösterilmiştir. Tabloda eril zamir “m” ile dişil zamir “f” ile belirtilmiştir. 2. ve 3. tekil durumlarında eril (m) ve dişil (f) şekilleri ayrıdır. Ayrıca 2. çoğul zamiri (ikil) kişi için eril (m) ve dişil (f) olabilmektedir. Ugarit dilinde 10 kişi zamiri kelimesi vardır ve bunlar Türkçenin zamirlerine benzemektedirler. Fakat Ugarit dili ile Arapça zamirler birbirlerine çok benzemektedir.

Tablo 11. Ugarit Dilinde Kişi Zamirleri

Zamir	Tekil	İkil	Çoğul
1.	ana, annaku (ben)		anahnu (biz)
2.	(m) atta (sen)	attuma (siz ikiniz)	attuma (siz)
	(f) atti (sen)		attina (siz)
3.	(m) huva (o)	huma (o ikisi)	humu (onlar)
	(f=) hiya (o)		hinna(onlar)

Aramicede Kişi Zamirleri

Aramice iki ayrı sayıda ve iki cins kişi zamiri vardır. Bunlar sırasıyla tekil ve çoğul; eril (m) ve dişil (f)’dir. Aramicede kişi zamirleri Türkçe karşılıklarıyla birlikte tablo 12’de gösterilmiştir. Aramicede zamirler Ugaritçedekine çok benzemekte, hatta bazıları neredeyse örtüşmektedir. Fakat bu dilde iki kişi için ayrıca zamir yoktur.

Tablo 12. Aramicede Kişi Zamirleri

Zamir	Tekil	Çoğul
1. Kişi	enaa (ben)	enachnaa (biz)
2. kişi (m)	att (sen)	attuun (siz)
(f)	att (sen)	attiin (siz)

Klasik Ortadoğu Dillerinde Zamirler

Klasik Ortadoğu dilleri şahıs zamirleri tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Klasik Ortadoğu Dillerinde Kişi Zamirleri

Zamir	Türkçe	Arapça	İbranice	Akadca
1. tekil	ben	ene	ani	Anaku
2. tekil (m)	sen	ente	ata	Atta
2. tekil (f)		enti	ata	Atti
3. tekil (m)	o	huve	hu	Su
3. tekil f)		hiye	hi	Si
1. çoğul	biz	nahnu	anahnu	Ninu
2. çoğul (m)	siz	entum	atem	Attunu
2. çoğul (f)		entunne	aten	Attina
3. çoğul (m)	onlar	hum	hem	Sunu
3. çoğul (f)		hunne	hen	Sina

Burada Türkçe zamirlerin yanında üç ülkenin de şahıs zamirleri gösterilmiştir. Bu gruptaki diller yazıldıkları gibi okunduklarından okunuşlarını ezberlemeye gerek yoktur. Bu gruptaki dillerde eril “m”, dişil “f” ve nötr (yansız) “n” harfi ile gösterilmiştir. Tablodan görüldüğü gibi zamirler açısından Arapçanın İbraniceye çok benzediği görülmektedir. Türkçe ile Arapça ve İbranice'nin zamirlerinin bazılarında ses ve yapı bakımından benzerlikler olduğu anlaşılmaktadır. Akadca zamirlerin de Türkçeninkilerle pek fazla bağlantısı görülmemektedir.

Diğer Bazı Hami-Sami Dillerinde Zamirler

Pek çok İngilizce yayında dillerin zamirlerinin İngilizce yazılışları okunuşlarından farklıdır. Bu durum kişi zamirleri okunurken seslerde bazı farklılıklar gösterir. Semetik diller için yapılan bir çalışmadan alınan semetik dillerin kişi zamirleri (Jarrar, 2014), İbranice, Manaen dili, Etopya dili, Babilce/Asurca, Aramice ve Arapça'daki kişi zamirleri İngilizce yazılışlarıyla tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. Bazı Hami-Sami Dillerinde Kişi Zamirleri (Jarrar, 2014)

Zamir	Türkçe	İbranice	“Manaan” Dili	Etopya Dili	Babilce/ Asurca	Aramice	Arapça
1. tekil	ben	anohi ani	Ana	Ana	anaaku	Ena Eno	Ana
2.tekil	sen	atta	Anta	Anta	Atta	at (ant)	Anta Antuma
		att atti	Anti	Anti	Atti	at (anti)	Anti antuma
3. tekil	o	hu	Hua	we'etu	Suu	Hu	Huwa Huma
		hi	Hia	ye'eti	Sii	Hi	Hiya huma
1. çoğul	biz	anahnu nahnu	nahnu	Nehna	anini aninu	ninenahnan hnan	Nahnu
2. çoğul	siz	attem attema attena atten	-	antemmu	attunu	Attun	antom antuma antunna antuma
3. çoğul	onlar	hema hem hena hen	humu huna	emuntu we'etomu emantu we'eton	Sunu Sina	enoun henoun enen henen	Huma Hum Hunna huma

Bu dillerde kişi zamirleri birbirlerine oldukça benzemektedir. Daha önce açıklandığı gibi İbranice, Aramice ve Arapçadaki İngilizce yazılış ve okunuş farkları Tablo-17 ile Tablo-18'in karşılaştırılmasından açıkça görülmektedir. Bu durum yazılan kelimenin ses durumuna az da olsa fark meydana getirmektedir.

Modern Batı Dillerinde Şahıs Zamirleri

Tablo 15'te Modern Batı dillerindeki kişi zamirleri gösterilmiştir. Bunların Türkçe okunuşları da (parantez içinde) yazılarak kelimelerin yapı ve ses benzerlikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Hint-Avrupa dil ailesinden olan İngilizce, İtalyanca, Almanca, Rusça, İspanyolca ve Fransızca olarak yazılan Modern batı dillerinde 3. tekil zamiri eril (m) ve dişil (f) olmaktadır. Bazı dillerde nötr (n) de vardır. İspanyolca ve Fransızcada ayrıca 3. çoğul zamirlerinde de eril (m) ve dişil (f) durumu söz konusudur. Daha önce de belirtildiği gibi Türkçenin bazı zamirlerinde 2. tekil zamirleri bazen 's' ve

Türkçe Kişi Zamirlerinin Bazı Dil ve Lehçelerdeki Kişi Zamirleriyle Karşılaştırılması

bazen ‘t’ olduğundan bu durum bütün batı dillerinde ‘t’ sesine çok benzemektedir. Ayrıca 3. tekil olan ‘o veya ‘ol’ zamirlerine benzer zamirler Modern Batı dillerindekilerle çok benzeşmektedir.

Tablo 15. Modern Batı Dillerinde Zamirler

Zamir	Türkçe	İngilizce	İtalyanca	Almanca	Rusça	İspanyolca	Fransızca
1.tekil	ben	I (ay)	io	ich	ya	Yo	jö (je)
2.tekil	ben	you (yu)	tu	du / Sie (res.)	tii	Tu	tü (tu)
3.tekil	o	he (hi) (m) she (şı) (f) it (n)	lui (m) lei (f)	er (m) sie (f) es (n)	on (m) ana (f) ano (n)	el (m) ella (f)	il (m) el (elle) (f)
1.çoğul	biz	we (vi)	noi	Wir	mi	nosotros	nu (nous)
2.çoğul	siz	you (yu)	voi	İhr	vi	vosotros	vu (vous)
3.çoğul	onlar	they (tey)	loro	sie	ani	ellos (m) ellas (f)	il (ils) (m) el (elles) (f)

Hint-Avrupa Dillerinde Kişi Zamirleri

Bulgarca, Makedonca, Sırpça, Boşnakça, Arnavutça, Latince, Yunanca, Farsça ve Hintçe/Urduca gibi bazı Hint-Avrupa dil ailesinden olan dillerin kişi zamirleri tablo 16’da verilmiştir. Bu gruptaki dillerde eril “m”, dişil “f” ve nötr (yansız) “n” harfi ile gösterilmiştir. Türkçe ile Farsça ve Yunancadaki zamirlerin bazılarında ses ve yapı bakımından benzerlikler olduğu, fakat Latince ile pek az bağlantısı bulunduğu görülmektedir. Ayrıca Hintçe/Urducada da Türkçe ile bazı benzerlikler vardır. Bunun yanı sıra farklı dil ailelerinden olmalarına rağmen Farsçadaki zamirlerin İbranice ve Arapçadaki zamirlere yakın olduğu anlaşılmaktadır. (bk. Tablo 13.) Balkan dillerinden olan Boşnakça, Bulgarca, Makedonca, Arnavutça ve Sırpçanın ise birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 16. Hint-Avrupa Dillerinde Kişi Zamirleri

Zamir	Türkçe	Bulgarca	Makedonca	Sırpça	Boşnakça	Arnavutça	Latince	Yunanca	Farsça	Hintçe/ urduca
1. 1. tekil	ben	Az	Jac	I (i)	I (i)	une	ego	Eğö	Men	men (main)
2. 2. tekil	sen	ti	Ti	Ti	Ti	ti	tu	Tu	To	tum
3. 3. tekil	o	yoy	Toj	On	On	ai/ajo	is (m) ea (f)	Aftos	u, an	wo
1. 1. çoğul	biz	nie	Nie	Mi	mi	ne	nos	Emis	Ma	ham (hum)
2. 2. çoğul	siz	vie	Ti	Ti	ti	ju	vos	Esis	şoma	aap
3. 3. çoğul	onlar	te	Niv	njih (nih)	njima (nima)	ata/ato	ei/li (m) eae (f) ea (n)	Afti	işan, anha	woh

Diğer Altay Dillerinde Kişi Zamirleri

Moğolca, Macarca, Fince ve Hintçe/Urduca gibi Altay dil ailesinden olan bazı dillerin kişi zamirleri tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Bazı Altay Dillerinde Kişi Zamirleri

Zamir	Türkçe	Macarca	Moğolca	Fince
1.tekil	ben	en	bi	Mina
2. 2. tekil	sen	te	çi, ta	Sina
3. 3. tekil	o	ö	ter	han/se
1. 1. çoğul	biz	mi	bid	Me
2. 2. çoğul	siz	ti	ta nar	Te
3. 3. çoğul	onlar	ök	ted, ted nar	he/ne

Türkçe ile tabloda gösterilen diller arasında pek az benzerlik vardır. Türkçe ile en çok ortak zamir Macarca, Moğolca ve Finede görülmektedir. Ayrıca Hintçe/Urducada da Türkçe ile bazı benzerlikler vardır.

Türkiye ve Etrafındaki Ülkelerde Konuşulan Dillerde Kişi Zamirleri

Türkiye ile etrafındaki 7 ülkede farklı diller ve alfabeler kullanılmaktadır. Türkiye'nin 7 komşusu ile farklı diller ve özellikle farklı alfabeler kullanması aralarındaki iletişimi, haberleşmeyi, ekonomiyi ve gelişmeyi zayıflatmaktadır.

Türkiye ve komşularındaki dillerin kişi zamirleri belirlenmiş ve değerlendirilmiştir. Gürcüce ve Ermenice kişi zamirleri tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Türkiye'nin Etrafındaki Bazı Ülkelerde Konuşulan Bazı Dillerde Kişi Zamirleri

Zamir	Türkçe	Lazca			Mengrelce	Gürcüce	Kürtçe	Ermenice
		Hopa	Arhavi	Ardeşen				
1.tekil	ben	ma(n)	ma	ma	ma	me	ez	es
2.tekil	sen	si(n)	si	si	si	şen	tu	dow
3.tekil	o	aya	haya	ham	ena	esa	ew	na
1.çoğul	biz	čki	čku	şku	čki/čkə	čven	em	menk
2.çoğul	siz	tkvan	tkvan	tkva	tkva	tkven	hun	Dowk
3.çoğul	onlar	antepe	hamtepe	hani	enepi	eseni	ew	Nrank

Farsça, Bulgarca, Yunanca ve Arapça kişi zamirleri çalışmanın diğer kısımlarında değerlendirildiğinden bunlar bu tabloya eklenmemiştir. Tabloya ayrıca Türkiye'de bazı yerlerde konuşulan Lazca, Mengrelce ve Kürtçenin gibi lehçelerin kişi zamirleri de eklenmiştir. Tabloda görüldüğü gibi bu listedeki bütün dillerde Türkçedeki gibi 6 kişi zamiri bulunmaktadır. Tablodaki bütün dillerde 1. ve 2. tekil zamirleri Türkçenin m ve t, s sesleri ile benzeşmektedir. Diğer kişi zamirleri ile Türkçe zamirleri arasında pek benzerlik bulunamamıştır. Yalnız Lazca, Mengrelce ve Gürcüce arasında diğer zamirlerde bazı benzerlikler ve örtüşmeler olduğu görülmektedir. Bu dillerin konuşulduğu vadiler coğrafi bakımdan birbirine yakındır. Tarihte birbirleriyle ulaşımın zor olduğu Kafkasya gibi dar vadili ve engebeli arazilerde her vadiye ayrı bir dil veya lehçe gelişmiştir. Gürcüce, Lazca, Mengrelce Kafkas dilleri ailesindendir ve bunlarda 1. tekil, ile 2. tekil zamirleri Türkçeninkilerle benzerlik göstermektedir.

Unutulan Bazı Dillerde Kişi Zamirleri

Anadolu’da Hititçe tabletlere sık rastlanmaktadır (Uslu Azarak, 2024). Ayrıca Urartu dili için bazı çalışmalar yapılmıştır (Varol, 2005).

Hititçe ve Urartucadaki zamirlerin Türkçedekilere benzemediği tablo19’dan anlaşılmaktadır. Fakat Urartucanın henüz bütün zamirleri doğrulanmamıştır. Karşılaştırmak için ilgili tabloya farklı bir dil sınıflandırmasından Romence ve Zazaca da eklenmiştir. Zazacada 3. tekil zamir Türkçe ile aynıdır. Bu iki dil de Hint-Avrupa dil ailesindendir. Urartuca hariç bu tablodaki 4 dilde de 6 tane kişi zamiri bulunmaktadır.

Tablo 19. Unutulan Bazı Dillerde Kişi Zamirleri

Zamir	Türkçe	Hititçe	Urartuca	Romence	Zazaca
1. 1. tekil	ben	Uk	iese	eu	Ez
2. 2. tekil	sen	Zik	-	tu	Ti
3. 3. tekil	o	Apas	mani	el/ea	o (m), a (f)
1. 1. çoğul	biz	Wes	-	noi	Ma
2. 2. çoğul	siz	sumes	-	voi	Şima
3. 3. çoğul	onlar	Ape	-	ei/ele	E

Diğer Bazı Dillerde Kişi Zamirleri

Tablo 20’de gösterilen İsveççe, Ukraynaca, Çince, Japonca ve Korece’deki kişi zamirleri ile Türkçedekiler karşılaştırmak için bir araya getirilmiştir. Bu dillerde eril (m), dişil (f) durumları; ayrıca samimi (sam) ve resmî (res) kalıplar vardır. Bu diller ile Türkçe zamirleri arasında somut bir benzerlik tespit edilmemiştir. İsveççe ve Ukraynaca Hin-Avrupa dil ailesindendir. Çince, Çin-Tibet dil ailesine ve Korece Altay dil ailesine mensuptur. Sami dili (Laponca) İsveç, Finlandiya ve Norveç’in kuzey kesimlerinde yerli halk Samilerin konuştuğu bir Ural (Fin-Ugor) dilidir.

Tablo 20. Diğer Bazı Dillerde Kişi Zamirleri

Zamir	Türkçe	İsveççe	Kuzey Samice	Ukraynaca	Çince	Japonca	Korece
1. tekil	ben	jag	Mun	ya	vo	watashi	naneun
2. tekil	sen(sam.) siz(res.)	du(sam) ni(res)	Don	ti(sam) vy(res)	ni	Anata	neo(sam) dangsin(res)
3. tekil	o	han(m) hon(f)	Son	vin(m) vona(f)	ta(m) ta(f)	kare(m) kanojo(f)	geu geunyeo
1. çoğul	biz	vi	Mii	mi	vo men	watachitachi	uri
2. çoğul	siz	nip	Don	vi	ni men ta men (m)	anatatachi karera(m)	dangsindeul geundeul
3. çoğul	onlar	de	Sii	voni	ta men (f)	kanojotachi(f)	

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmada, önce Türkiye Türkçesinde ve aşağıdaki gösterilen 30 Türk lehçesindeki yalın hâl (nominatif) kişi zamirleri toplanmış, değerlendirilmiş ve karşılaştırılmıştır: 1. Azerbaycan Türkçesi, 2. Başkır Türkçesi, 3. Çağatay Türkçesi, 4. Çuvaş Türkçesi, 5. Eski Anadolu Türkçesi, 6. Gagavuz Türkçesi, 7. Hakas Türkçesi, 8. Halaç Türkçesi, 9. Horasan Türkçesi, 10. Kıpçak Türkçesi, 11. Karaçay ve Balkar Türkçesi, 12. Karagas Türkçesi, 13. Karahanlı Türkçesi, 14. Karakalpak Türkçesi, 15. Karay Türkçesi, 16. Kazak Türkçesi, 17. Kırgız Türkçesi, 18. Kumandı Türkçesi, 19. Kumuk Türkçesi, 20. Nogay Türkçesi, 21. Özbek Türkçesi, 22. Salar Türkçesi, 23. Sarı Uygur Türkçesi, 24. Şor Türkçesi, 25. Tatar Türkçesi, 26. Tuva Türkçesi, 27. Türkmen Türkçesi, 28. Uygur Türkçesi, 29. Yakut Türkçesi ve 30. Yeni Uygur Türkçesi.

Türkiye Türkçesindeki kişi zamirleri, Türk lehçelerinden başka, aşağıdaki gösterilen 53 farklı dil ve lehçedeki kişi zamirleri ile de karşılaştırılmıştır: 1. Abhazca, 2. Akadca, 3. Almanca, 4. Aramice, 5. Arapça, 6. Ardeşence, 7. Arhavice, 8. Arnavutça, 9. Babilce/Asurca, 10. Baskça, 11. Boşnakça, 12. Bulgarca, 13. Çeçence, 14. Çince, 15. Ermenice, 16. Etopiya Dili, 17. Farsça, 18. Fince, 19. Fransızca, 20. Gürcüce, 21. Hintçe/Urduca, 22. Hititçe, 23. Hopaca, 24. İbranice, 25. İngilizce, 26. İrlandaca, 27. İspanyolca, 28. İsveççe, 29. İtalyanca, 30. İzlandaca, 31. Japonca, 32. Korece 33. Kuzey Samice (Kuzey Laponcası) 34. Kürtçe, 35. Latince, 36. Lazca, 37. Litvanca, 38. Macarca, 39.

Makedonca, 40. Manaen Dili, 41. Mengrelce, 42. Moğolca, 43. Romence, 44. Rusça, 45. Sanskritçe, 46. Sırpça 47. Sümerce, 48. Tamilce, 49. Ugarit Dili, 50. Ukraynaca, 51. Urartuca, 52. Yunanca, 53. Zazaca.

Bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

1. Türkiye Türkçesinde ve Türk lehçelerinin hepsinde kişi zamirleri hemen hemen tamamıyla ortaktır.

2. Abhazca ve Çerkeşçe gibi Kafkas dil ve lehçelerindeki zamirlerle Türkçe zamirleri arasında bir benzerlik bulunamamıştır.

3. Eski dillerden Sümerce ve Tamilcedeki kişi zamirleri ile Türkçedekiler arasında pek benzerlik bulunamamış, fakat Litvanyacadakilerle Türkçedekiler arasında bir benzerlik olduğu görülmüştür. Sanskritçe, Baskça, İzlandaca ve İrlandacada kişi zamirleri Türkçedekilerle karşılaştırılmıştır. Hint-Avrupa dil ailesinden olan İzlandaca ve İrlandaca ile Altay dil aile grubunda bulunan Türkçeninkiler arasında bazı benzerlikler olduğu görülmüştür.

4. Afro-Asya (Hami-Sami) dil ailesinden olan Arapça, Ugarite Dili, Aramice, İbranice, Akadça, Manaen Dili, Etopiya Dili, Babilce/Asurcada kişi zamirleri Türkçedekilerle ve birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Hami-Sami dillerinin çoğunda kişi zamirleri ortaktır. Arapçanın İbraniceye çok benzediği; Türkçe ile Arapça ve İbranicenin zamirlerinin bazılarında ses ve yapı bakımından benzerlikler olduğu belirlenmiştir. Afro-Asya Dil ailesinden olan bu dillerin hepsinde 1. ve 2. tekil kişi zamirleri Altay dil ailesinden olan Türkçedekilerle ses bakımından benzerdir.

5. Hint-Avrupa dil ailesinden olan İngilizce, İtalyanca, Almanca, Rusça, İspanyolca ve Fransızca gibi Modern Batı dillerindeki kişi zamirlerinin 1. ve 2. tekil zamirleri ile 1. ve 2. çoğul zamirleri Altay dil ailesinden olan Türkçedekilerle ses bakımından benzerdir. Türkçe ile Farsça hatta Yunancanın zamirlerinin bazılarında ses ve yapı bakımından benzerlikler olduğu belirlenmiştir.

6. Moğolca, Macarca, Fince gibi bazı Altay Dil ailesinden olan dillerin kişi zamirleri ile Türkçedekiler arasında oldukça benzerlikler olduğu tespit edilmiştir.

7. Türkiye’de ve etrafındaki ülkelerde konuşulan bazı dil ve lehçelerden Lazca, Mengelce, Gürcüce, Kürtçe ve Ermenicedeki kişi zamirleri

Türkçe Kişi Zamirlerinin Bazı Dil ve Lehçelerdeki Kişi Zamirleriyle Karşılaştırılması

değerlendirilmiş ve bunlardan Kürtçe ve Ermenice hariç diğer dillerdeki 1. ve 2. tekil kişi zamirleri birbirlerine ve Türkçedekilere benzer bulunmuştur.

8. Hititçe ve Urartuca gibi unutulmuş bazı dillerdeki kişi zamirleriyle Türkçedeki bazı kişi zamirleri arasında bir benzerlik görülmüştür.

9. İsveççe, Ukraynaca, Çincedeki kişi zamirleri ile Türkçedekiler karşılaştırılmış ve bu dillerinkilerle Türkçe zamirleri arasında somut bir benzerlik tespit edilmemiştir.

10. Vladimir İliç-Svitiç (1971; 1976; 1984) tarafından ileri sürülen Nostratik dil teorisine göre Altay dil grubuna dâhil edilen Korecenin Türkçedeki zamirlerle bir ortaklığı görülmemektedir. Bazı Altayistlere göre Altay dil ailesinden kabul edilen Japoncanın da Türkçedeki zamirlerle bir ortaklığı görülmemektedir. Buna karşın Hint-Avrupa dil ailesinden olan Farsçanın, Afro-Asyatik dil ailesindeki Arapça ve İbraniceye yakın olduğu anlaşılmakta ve ses bakımından oldukça benzer olduğu görülmektedir.

11. Bu çalışmada çeşitli dil ve lehçelerdeki kişi zamirleri ile Türkçedeki kişi zamirleri arasında yapılan karşılaştırmalardan, dillerin Nostratik dil ailesi gibi birkaç dil grubundan veya tek bir (Monogenetik) dil grubundan kaynaklandığı fikrini destekler mahiyette olduğu kanaatine varılmıştır.

Bu çalışmada incelenen dillerin kişi zamirleri daha ayrıntılı değerlendirilebilir ve bu dillere başka bazı diller de eklenebilir.

KAYNAKÇA

- Al-Jarrah, L. A. ve Shaker Al-Mahameed, I. A. A. (2020). A comparative study of personal pronouns, demonstrative pronouns and relative pronouns in Arabic, English and Spanish. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation (IJLLT)*.
- Ayerdi, İ. (2005). Asırlar Boyu Tarihi Seyir İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Mas Matbaacılık A.Ş. Birinci Baskı, İstanbul.
- Babaev, K. (2009). Once again on the comparison of personal pronouns in proto-languages. *Journal of Language Relationship*, 1, 37-48.
- Banguoğlu, T. (2019). Türkçenin Grameri, Türkçe. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Bozkurt, F. (2002). Türklerin Dili. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Deliçay, T. ve Kuzay, H. (2014). Arapça zamirler ve İngilizce karşılıkları. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 367-395.
- Demirci, K. (2014). Pro-Forms: Are pronouns alone in the function of representation?

- Bilig*, 68, 97-116.
- Gabain, A. V. (2013). Eski Türkçede Zamirler, (Çeviren: Berrin Akçalı) Belleten, 61 – 1, 131-142.
- Haghnazari, S. H. (2013). The role of pronouns in English, Persian, and Azerbaijani languages. *US-China Foreign Language*, 11(4), 292-297.
- İlliç-Svitic, V. M. (1971). Opit Sravneniya Nostratičeskih Yazıkov (semitohamitskiy, kartvel'skiy, indoyevropeyskiy, ural'skiy, dravidiskiy, altayskiy) Vvedeniye. *Sravnitel'nyy Slovar' (b-k)*, Akademiya Nauk SSSR İnstitut Slavyanovedeniya i Balkanistiki, Moskva.
- İlliç-Svitic, V. M. (1976). Opit Sravneniya Nostratičeskih Yazıkov (semitohamitskiy, kartvel'skiy, indoyevropeyskiy, ural'skiy, dravidiskiy, altayskiy) Vvedeniye. *Sravnitel'nyy Slovar' (l-z)* Ukazeteli, Akademiya Nauk SSSRİnstitut, Slavyanovedeniya i Balkanistiki, Moskva.
- İlliç-Svitic V. M. (1984). Opit Sravneniya Nostratičeskih Yazıkov (semitohamitskiy, kartvel'skiy, indoyevropeyskiy, ural'skiy, dravidiskiy, altayskiy) Vvedeniye. *Sravnitel'nyy Slovar' (r-q)*(Po Kartotekam Avtora), Otvetsvenniy redaktör.
- Jarrar, S. A. (2014). Pronouns in semitic languages. *International Journal Humanities and Social Sciences*, 4(18).
- Kaşgarlı, M. (2007). *Divanü Lugatı't-Türk*. İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- Kızılözen, C. (2019). Türk- Fars dil ilişkisinde bir alan-dil bilim örneği: Ben / Men Zamiri. *Karadeniz Araştırmaları*. XVI/61: 93-101.
- Kültür Bakanlığı (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü-I*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Mrowicki, G. (2003). *Linguistic economy and the typology of Turkic pronouns* (Senior Thesis), Haverford College Swarthmore College Department of Linguistics.
- Nichols, J. ve Peterson, D. A. (2001). Why “me” and “thee”? In Laurel Brinton. Amsterdam and Philadelphia John Benjamins.
- Nichols, J. ve Peterson, D. A. (2013). M-T Pronouns. In: Dryer, Matthew S. & Haspelmath, Martin(eds.) *WALS Online (v2020.4) [Dataset]*. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13950591>(Available online at <http://wals.info/chapter/136>, Accessed on 2024-11-19.)
- Satwika, I Gusti Ayu Agung Sintha Satwika, Ketut Artawa, Ni Luh Ketut Mas Indrawati (2016). Personal pronouns in balinese and English with reference to tiga satua Bali. *Linguistika, Maret*, 23(44), 84-95.
- Tokaeva, A.S. ve Abdulvakhabova, B-A, (2023). *Nostratic and monogenetic theories in linguistics in the epoch of digital technologies*. Kadyrov Chechen State University, Grozny, Russia.
- Zülfikar, Hamza (2023). Zamirlerle ilgili dilde yaşanan gelişmeler ve “bazı”dan “kimi” ye, *Türk Dili*, 72(863), 44-48.

Etik Beyan

“Türkçe Kişi Zamirlerinin Bazı Dil ve Lehçelerdeki Kişi Zamirleriyle Karşılaştırılması” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Araştırmada yazarların katkı oranı eşittir.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların diğer kişi veya kurumlarla yaşanabilecek herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

In this study, personal pronouns in Turkish and many languages and dialects spoken in different language families and in different geographies have been evaluated in general. In the study, the nominative personal pronouns in various languages and dialects were collected and examined based on the pronouns. Personal pronouns in Turkish are “ben, sen, o, biz, sizi, ona”. These pronouns are common in all Turkish dialects. In addition, in Turkish, you is also used officially for the 2nd person singular. In this article, it has been tried to reveal the similarities and differences between personal pronouns in Historical and Modern Turkish dialects and other languages with those in Turkish. It has been tried to reveal the similarities and differences between personal pronouns in other languages with those in Turkish in terms of sound and form. Since there are differences in the classification of language families (such as Nostratic and Eurasiatic) and since linguists have not yet reached a consensus on this issue, this study has taken Turkey Turkish as a basis and examined the pronouns in other geographies by taking their historical order into account.

In this study, firstly, the nominative personal pronouns in Turkey Turkish and the 30 Turkic dialects shown below were collected, evaluated and compared in tables: 1. Azerbaijan, 2. Bashkir, 3. Chagatai, 4. Chuvash, 5. Old Anatolian, 6. Gagauz, 7. Khakas, 8. Halaj, 9. Khorasan, 10. Kipchak, 11. Karachay and Balkar, 12.

Karagas, 13. Karahanli, 14. Karakalpak, 15. Karay, 16. Kazakh, 17. Kirghiz , 18. Kumandi, 19. Kumuk, 20. Nogay, 21. Uzbek, 22. Salar, 23. Yellow Uyghur, 24. Shor, 25. Tatar, 26. Tuva, 27. Turkmen, 28. Uyghur, 29. Yakut and 30. New Uyghur.

Personal pronouns in dialects have been compared with tables for different periods. For the Old Period, personal pronouns are common in Old Anatolian, Kipchak, Chagatai and Karahanli. For the Middle Period, personal pronouns in were compared with those in 10 different dialects and when the personal pronouns in these 11 dialects were compared, it was seen that they were completely similar to each other and that some of them had slight sound changes over time. For other modern dialects, among the personal pronouns of the 17 dialects spoken in these regions, only the pronouns in Chuvash differ from other languages. As a result, personal pronouns are almost completely common in and all dialects.

The personal pronouns used in the Caucasian languages Abkhaz and Chechen were compared with those in, and it was seen that the pronouns in these two Caucasian languages had no similarity with the personal pronouns in. When the personal pronouns in ancient languages were examined, it was found that there was not much similarity between the personal pronouns in the ancient languages Sumerian and Tamil and those in, but it was seen that there was a similarity between those in Lithuanian and those in The personal pronouns in Sanskrit, Basque, Icelandic and Irish were compared with those in It was seen that there were some similarities between Icelandic and Irish, which are members of the Indo-European language family, and, which is a member of the Altaic language family.

The personal pronouns in Afro-Asiatic languages have also been studied. The personal pronouns in Arabic, Ugaritic, Aramaic, Hebrew, Akkadian, Manaen, Ethiopian, and Babylonian/Assyrian, which are Afro-Asiatic (Hami-Semitic), have been compared with those in and with each other. Most of the Afro-Semitic languages have common personal pronouns. It has been determined that Arabic is very similar to Hebrew; and that some of the pronouns in and Hebrew have similarities in sound and structure. In all of these languages of the Afro-Asiatic language family, the first and second person singular pronouns are similar in sound to those in, which is a member of the Altaic language family.

Personal pronouns in modern Western languages have been compared with personal pronouns. The first and second singular and first and second plural personal pronouns in modern Western languages such as English, Italian, German, Russian, Spanish and French, which are members of the Indo-European language family, are similar in sound to those in , which is a member of the Altaic language family. It has been determined that there are similarities in sound and structure between some of the pronouns in and Persian, and even Greek.

The personal pronouns of some of the languages in the Altaic family, such as Mongolian, Hungarian, Finnish and Hindi/Urdu, have been evaluated. There is little similarity between and the languages shown in the table. The most common pronouns with are seen in Hungarian, Mongolian and Finnish. There are also some similarities with in Hindi/Urdu.

Personal pronouns used in the languages spoken in Turkey and its surrounding regions have been comparatively analyzed. Historically, in geographically isolated areas such as the narrow valleys and rugged terrain of the South Caucasus, limited contact between communities led to the development of distinct languages or dialects in each valley. Languages such as Georgian, Laz, and Mengrelian, which belong to the Caucasian language family, display similarities in their first- and second-person singular pronouns. In addition, some extinct or lesser-known languages have also been examined in terms of their personal pronouns. However, no significant similarities were found between the personal pronouns of ancient languages such as Hittite and Urartian and those of the others studied.

The personal pronouns in Swedish, Ukrainian, Chinese, Japanese and Korean were brought together for comparison with those in. No concrete similarity was found between these languages and pronouns.

In this study, it was concluded that the comparisons made between the personal pronouns in various languages and dialects and the personal pronouns in support the idea that the languages originated from several language groups, such as the Nostratic language family, or from a single (Monogenetic) language group.